

Република Србија

МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika

Duška Ilić, sudija Privrednog apelacionog suda u Beogradu

Uz podršku Švajcarskog sekretarijata za ekonomske poslove SECO

POBIJANJE

Pobijanje, kao institut obligacionog prava, poveriocima daje ovlašćenje da radi namirenja svog potraživanja, pod određenim uslovima, mogu proglasiti da su bez dejstva pravne radnje koje je preduzeo dužnik, a koje se tiču dužnikove imovine.

POBIJANJE VAN STEČAJA

„Pobijanje dužnikovih pravnih radnji“

Članovi 280 – 285. Zakona o obligacionim odnosima

POBIJANJE U STEČAJU

„Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika“

Članovi 119 – 130. Zakona o stečaju

POBIJANJE

Osnovne razlike između pobijanja van stečaja i pobijanja u stečaju :

- A) Pobijanje van stečaja ima dejstvo samo prema jednom poveriocu, a pobijanje u stečaju ima dejstvo prema svim poveriocima, bez obzira da li su učestvovali u postupku po pobojoj tužbi.
- B) Posledica uspešnog pobijanja po Zakonu o obligacionim odnosima je vraćanje imovinske koristi samo u obimu potrebnom za namirenje tužioca, dok se kod pobijanja u stečaju vraćanje vrši u celosti
- C) Kod pobijanja u stečaju nemogućnost namirenja se ne dokazuje, ona se pretpostavlja samom činjenicom da je dužnik u stečaju, a poverioci su aktivno legitimisani samom činjenicom da su im potraživanja utvrđena.
- D) Kod pobijanja van stečaja se rokovi računaju unapred, a kod pobijanja u stečaju unazad.

Pobijanje u stečaju

Preduslovi za pobijanje

Uslovi za pobijanje

Predmet pobijanja

Osnov pobijanja

Aktivna i pasivna legitimacija

Posledice pobijanja

Preduslovi za pobijanje

- 1. da je otvoren stečajni postupak;**
- 2. da u stečajnoj masi nema dovoljno imovine
za puno namirenje stečajnih poverilaca;**
- 3. da je pravni posao punovažan.**

Opšti uslovi za pobijanje

A) Pobijaju se: pravni poslovi i pravne radnje preduzete odnosno zaključeni pre otvaranja stečaja.

B) Da bi se pravni posao ili pravna radnja pobijali, uslov je da je tim radnjama došlo do:

- 1. narušavanja ravnomernog namirenja poverilaca, ili**
- 2. da su poverioci oštećeni, ili**
- 3. da su tim poslovima ili radnjama pojedini poverioci pogodovani.**

Opšti uslovi za pobijanje

- **Pobijanje se može vršiti od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu.**

Nakon otvaranja stečajnog postupka, tužba za pobijanje pravnih poslova odnosno pravnih radnji stečajnog dužnika, se mora podneti do glavne deobe, a u suprotnom će biti odbačena.

Ako je stečajni postupak zaključen, tužba se odbija zbog nedostatka aktivne legitimacije (kada je stečajni dužnik tužilac), odnosno pasivne legitimacije (kada je stečajni dužnik tuženi).

Nema mesta primeni ovog instituta u postupku po predlogu za otvaranje stečajnog postupka u skladu sa unapred pripremljenim planom reorganizacije, s obzirom da u slučaju donošenja rešenja iz člana 160. stav 4. Zakona o stečaju nisu nastupile posledice otvaranja stečajnog postupka.

Takođe, ovaj institut se ne primenjuje i u toku spovođenja plana reorganizacije.

Uslovi za podnošenje tužbe za pobijanje:

Uslov za pobijanje pravnih radnji je da imovina stečajnog dužnika nije dovoljne vrednosti da se namire svi poverioci.

Pobijaju se samo punovažni pravni poslovi.

Da bi ugovor bio punovažan on mora da ispunjava zakonom predviđene uslove.

Od punovažnih treba razlikovati nevažeće ugovore:

ništavi ugovori (apsolutno ništavi ugovori) i

rušljivi ugovori (relativno ništavi ugovori).

Članovi 103 – 110. Zakona o obligacionim odnosima.

Članovi 111 – 118. istog zakona.

Uslovi za podnošenje tužbe za pobijanje:

Kod punovažnih ugovora koji ispunjavaju uslov za pobijanje je potreban zahtev protivniku pobijanja za vraćanje onoga što je stečeno poboјnim pravnim poslom odnosno pravnom radnjom.

Pobijanje se može vršiti od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu.

Potrebno je u toku postupka po poboјnoj tužbi dokazati da su ispunjeni uslovi za pobijanje, a u zavisnosti od osnova pobijanja, predviđenih Zakonom o stečaju.

Tužbu za pobijanje mogu podneti stečajni upravnik i poverilac, ali dejstvo uspešnog pobijanja se odnosi na sve stečajne poverioce.

Pored opštih uslova, predviđenih u članu 119. Zakona o sečaju, za uspešno pobijanje je potrebno da bude ispunjen i jedan od osnova iz članova 120 – 124. istog zakona.

Tužba za pobijanje se može podneti isključivo u rokovima predviđenim odredbama Zakona o stečaju.

U suprotnom se takva tužba

- odbacuje (rok iz člana 119. Zakona o stečaju) ili
- odbija (rok iz članova 120 -124. Zakona o stečaju).

Predmet pobijanja

- Predmet pobijanja mogu da budu pravne radnje i pravni poslovi:
 - 1. preduzete odnosno zaključene pre otvaranja stečajnog postupka,
 - 2. kojima se narušava ravnomerno namirenje stečajnih poverilaca,
 - 3. ili oštećuju poverioci,
 - 4. kao i pravni poslovi i druge pravne radnje kojima se pojedini poverioci stavljaju u pogodniji položaj (pogodovanje poverilaca).
- Pobijaju se dvostrani i jednostrani pravni poslovi, kao i teretni i besteretni pravni poslovi.
- Pobijanju se aktivno preduzete pravne radnje stečajnog dužnika i radnje propuštanja.

Predmet pobijanja

Predmet pobijanja su i pravni poslovi, pravne i procesne radnje:

1. na osnovu kojih je doneta izvršna isprava
2. ili koje su preduzete po osnovu izvršne isprave ili u postupku prinudnog izvršenja, ako ispunjavaju uslov iz stava 1 člana 119. Zakona o stečaju.

Ako zahtev za pobijanje bude usvojen, prestaje dejstvo izvršne isprave prema stečajnoj masi.

Predmet pobijanja ne mogu biti pravnosnažne i izvršne sudske odluke.

Radnje pobijanja

(član 128. Zakona o stečaju)

Pravni posao ili pravna radnja stečajnog dužnika se pobijaju tužbom.

Tužba za pobijanje uvek mora da sadrži dva posebna zahteva:

- 1) Tužbom za pobijanje se pre svega traži da se utvrdi da određeni pravni posao, odnosno pravna radnja, ne proizvodi pravno dejstvo prema stečajnoj masi. U tom delu tužbom moraju biti obuhvaćena sva lica koja su učestvovala u zaključenju tog pravnog posla.
- 2) Tužbom za pobijanje se takođe traži i vraćanje u stečajnu masu imovinske koristi koja je stečena na osnovu pobijanog posla ili druge radnje. Ovaj deo tužbenog zahteva se mora odnositi samo na ono lice kod koga se imovinska korist nalazi.

Radnje pobijanja

Pravni posao ili pravna radnja stečajnog dužnika se mogu pobijati i podnošenjem protivtužbe ili prigovora u parnici, u kom slučaju se ne primenjuje rok propisan u članu 119. stav 4. ovog zakona

Aktivno legitimisani:

1. stečajni upravnik
2. poverilac utvrđenog potraživanja,
3. poverilac čije je potraživanje osporeno,

Pasivno legitimisani po poboju tužbi, u slučaju da poboju tužbu podnosi stečajni poverilac, su:

1. stečajni dužnik, ako u njegovo ime tužbu nije podneo stečajni upravnik i
2. lica sa kojim je pravni posao zaključen, odnosno prema kome je pravna radnja preduzeta (protivnik pobijanja)

Osnov pobijanja

(članovi 120 – 124. Zakona o stečaju)

Osnov pobijanja može biti:

1. uobičajeno namirenje
2. neuobičajeno namirenje
3. neposredno oštećenje poverilaca
4. namerno oštećenje poverilaca
5. poslovi i radnje bez naknade ili u neznatnoj naknadi.

Uobičajeno namirenje (član 120. Zakona o stečaju)

Pravni posao ili druga pravna radnja preduzeti u poslednjih šest meseci pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka, kojima se jednom poveriocu pruža obezbeđenje ili daje namirenje na način i u vreme koji su u skladu sa sadržinom njegovog prava (u daljem tekstu: uobičajeno namirenje), mogu se pobijati ako je u vreme kada su preduzeti stečajni dužnik bio nesposoban za plaćanje, a poverilac je znao ili morao znati za njegovu nesposobnost plaćanja.

Pravni posao ili druga pravna radnja uobičajenog namirenja mogu se pobijati i kada su preduzeti posle podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka, ako je poverilac znao ili je morao znati da je stečajni dužnik nesposoban za plaćanje ili je znao da je podnet predlog za pokretanje stečajnog postupka.

Uobičajeno namirenje (član 120. Zakona o stečaju)

Smatraće se da je poverilac znao ili morao znati za nesposobnost plaćanja stečajnog dužnika ili za predlog za pokretanje stečajnog postupka ako je znao za okolnosti iz kojih se na nesumnjiv način može zaključiti da postoji nesposobnost plaćanja, posebno ako je račun dužnika bio u neprekidnoj blokadi u trajanju od najmanje 30 dana, odnosno da je stavljen predlog za pokretanje stečajnog postupka.

Za lice koje je bilo povezano sa stečajnim dužnikom u vreme preduzimanja pravnog posla ili druge pravne radnje smatra se da je znalo ili moralo znati za nesposobnost za plaćanje ili za predlog za pokretanje stečajnog postupka.

Neuobičajeno namirenje (član 121. Zakona o stečaju)

Pravni posao ili pravna radnja kojima se jednom poveriocu pruža obezbeđenje ili daje namirenje koje on uopšte nije imao pravo da traži ili je imao pravo da traži ali ne na način i u vreme kada je preduzeto, mogu se pobijati ako su preduzeti u poslednjih dvanaest meseci pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka.

Neposredno oštećenje poverilaca (član 122. Zakona o stečaju)

Pravni posao ili pravna radnja stečajnog dužnika kojim se poverioci neposredno oštećuju može se pobijati ako je:

- 1) preduzet u poslednjih šest meseci pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka, a u vreme zaključenja posla stečajni dužnik je bio nesposoban za plaćanje i ako je saugovarač stečajnog dužnika znao za njegovu nesposobnost plaćanja;
- 2) posao zaključen posle podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka, a saugovarač stečajnog dužnika je znao ili je morao znati da je stečajni dužnik nesposoban za plaćanje ili da je stavljen predlog za pokretanje stečajnog postupka;
- 3) u pitanju preduzimanje ili propuštanje preduzimanja pravne radnje stečajnog dužnika kojom on gubi neko svoje pravo ili zbog koje on to pravo više ne može ostvariti, a radnja je preduzeta ili propuštena u poslednjih šest meseci pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka.

Smatraće se da je saugovarač znao ili je morao znati za nesposobnost plaćanja stečajnog dužnika ili za predlog za pokretanje stečajnog postupka ako je znao za okolnosti iz kojih se na nesumnjiv način može zaključiti da postoji nesposobnost plaćanja, posebno ako je račun dužnika bio u neprekidnoj blokadi u trajanju od najmanje 30 dana, odnosno da je podnet predlog za pokretanje stečajnog postupka.

U slučaju iz stava 1. ovog člana shodno se primenjuju odredbe člana 120. st. 3. i 4. ovog zakona.

Namerno oštećenje poverilaca (član 123. Zakona o stečaju)

Pravni posao odnosno pravna radnja zaključeni odnosno preduzeti u poslednjih pet godina pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka ili posle toga, sa namerom oštećenja jednog ili više poverilaca, mogu se pobijati ako je saugovarač stečajnog dužnika znao za nameru stečajnog dužnika. Znanje namere se pretpostavlja ako je saugovarač stečajnog dužnika znao da stečajnom dužniku preti nesposobnost plaćanja i da se radnjom oštećuju poverioci.

Namerno oštećenje poverilaca (član 123. Zakona o stečaju)

Obezbeđenje koje je stečajni dužnik dao za zajam, odnosno druge pravne radnje koje u ekonomskom pogledu odgovaraju odobravanju zajmova, licu povezanom sa stečajnim dužnikom, u smislu ovog zakona, osim lica koje se u okviru svoje redovne delatnosti bavi davanjem kredita ili zajmova, u trenutku kada je bilo trajnije nesposobno za plaćanje u smislu ovog zakona ili u roku od godinu dana pre dana otvaranja stečajnog postupanja nad društvom, ne proizvodi pravno dejstvo u postupku stečaja nad društvom.

Ako je stečajni dužnik u poslednjoj godini pre otvaranja stečaja vratio kredit ili zajam licu povezanom sa stečajnim dužnikom u smislu ovog zakona, osim licu koje se u okviru svoje redovne delatnosti bavi davanjem kredita, smatraće se da je izvršio radnju namernog oštećenja poverilaca koja je podobna za pobijanje.

Poslovi i radnje bez naknade ili uz neznatnu naknadu

(član 124. Zakona o stečaju)

Pravni posao i pravna radnja stečajnog dužnika bez naknade ili uz neznatnu naknadu mogu se pobijati ako su zaključeni odnosno preduzeti u poslednjih pet godina pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka.

Pravnom radnjom stečajnog dužnika bez naknade smatra se i propuštanje ulaganja žalbe, prigovora, odgovora na tužbu ili izostanak sa ročišta, ako je saugovarač stečajnog dužnika stekao neku imovinsku korist.

Ne mogu se pobijati uobičajeni prigodni darovi, nagradni darovi, kao ni darovi učinjeni iz zahvalnosti niti izdvajanja u humanitarne svrhe, pod uslovom da su u vreme kada su učinjeni bili srazmerni finansijskim mogućnostima stečajnog dužnika i uobičajeni za privrednu granu kojoj stečajni dužnik pripada.

Odricanje od nasledstva smatra se pravnom radnjom stečajnog dužnika bez naknade.

Kada se ne mogu pobijati pravni poslovi odnosno pravne radnje

(član 126. Zakona o stečaju)

1. Ne mogu se pobijati pravni poslovi zaključeni odnosno pravne radnje preduzete radi:

1) izvršenja usvojenog plana reorganizacije stečajnog dužnika preduzete posle otvaranja stečajnog postupka;

2) nastavljanja poslova preduzetih posle otvaranja stečajnog postupka;

3) isplate po menicama ili čekovima ako je druga strana morala primiti isplatu da ne bi izgubila pravo na regres protiv ostalih meničnih odnosno čekovnih obveznika.

2. Pravna radnja odnosno pravni posao koji se smatra uobičajenim, odnosno neuobičajenim namirenjem u smislu ovog zakona ne može se pobijati ako je stečajni dužnik istovremeno ili u kratkom periodu pre ili posle izvršenog pravnog posla odnosno pravne radnje primio jednaku vrednost u vidu protivnake od poverioca ili drugog lica, za čiji račun je izvršen pravni posao odnosno pravna radnja.

Kada se ne mogu pobijati pravni poslovi odnosno pravne radnje

(član 126. Zakona o stečaju)

3. Pravna radnja odnosno pravni posao koji predstavlja uobičajeno ili neuobičajeno namirenje poverilaca, odnosno kojim se poverioci neposredno oštećuju ne može se pobijati ako je radnja preduzeta, odnosno posao zaključen:

- 1) pre podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka;
- 2) na osnovu okvirnog ugovora iz člana 82. stav 3. ovog zakona;
- 3) u skladu sa uobičajenom poslovnom praksom za izvršavanje ugovora takve vrste.

Rokovi

(član 127. Zakona o stečaju)

Rokovi koji se računaju unazad, a odnose se na pravne radnje i pravne poslove stečajnog dužnika koji se mogu pobijati tužbom, računaju se do dana u mesecu koji po broju odgovara danu podnošenja predloga za pokretanje stečajnog postupka. Ako dan sa tim brojem ne postoji u poslednjem mesecu, rok se računa do poslednjeg dana tog meseca.

Smatra se da je pravni posao zaključen onda kada su ispunjeni uslovi za njegovu punovažnost, a ako je za punovažnost nekog pravnog posla potreban upis u zemljišnu knjigu ili u registar brodova, vazduhoplova ili patenata, odnosno u drugu javnu knjigu ili registar, smatra se da je pravni posao zaključen onda kada je zahtev za upis podnet odgovarajućem organu.

Rokovi

(član 127. Zakona o stečaju)

Stečajni upravnik ili poverilac u stečaju može podneti stečajnu pobojnu tužbu do ročišta za glavnu deobu i njome može uspešno pobijati pravne poslove ili radnje stečajnog dužnika koji su:

1. preduzeti u periodu od šest meseci pre podnošenja predloga za pokretanje stečaja ukoliko se pobijaju:

1) pravni poslovi ili radnje uobičajenog namirenja (član 120. Zakona) ili

◦ 2) neposrednog oštećenja poverilaca (član 122. Zakona);

2. preduzeti u periodu od dvanaest meseci pre podnošenja predloga za pokretanje stečaja ukoliko se pobijaju pravni poslovi ili radnje neuobičajenog namirenja (član 121. Zakona);

Rokovi

(član 127. Zakona o stečaju)

3. preduzeti u periodu od pet godina pre podnošenja predloga za pokretanje stečaja ukoliko se pobijaju:

- 1) pravni poslovi ili radnje preduzeti radi namernog oštećenja poverilaca (član 123. Zakona) ili
- 2) poslovi i radnje bez naknade ili uz neznatnu naknadu (član 124. Zakona).

Dejstva pobijanja na stečajnu masu (član 130. Zakona o stečaju)

Posledice uspešnog pobijanja na stečajnu masu stečajnog dužnika:

Ako zahtev za pobijanje pravnog posla ili druge pravne radnje bude pravnosnažno usvojen, pobijeni pravni posao odnosno pravna radnja nemaju dejstva prema stečajnoj masi, a protivnik pobijanja je dužan da u stečajnu masu vrati svu imovinsku korist stečenu na osnovu pobijenog posla ili druge radnje.

Pobojnom tužbom se uvek mora opredeliti tražena imovinska korist tako što će se tražiti vraćanje u stečajnu masu tačno opredeljenih stvari, a ako se traži protivvrednosti stvari, ona uvek mora biti opredeljena u novčanoj vrednosti. U suprotnom će tužbeni zahtev biti odbijen.

Dejstva pobijanja na stečajnu masu (član 130. Zakona o stečaju)

Posledice uspešnog pobijanja na protivnika pobijanja:

Protivnik pobijanja, nakon što vrati imovinsku korist iz stava i ovog člana, ima pravo da ostvaruje svoje protivpotraživanje kao stečajni poverilac, podnošenjem naknadne prijave potraživanja.

Iz sudske prakse

- Ništavi ugovori i pobijanje
- Raskid ugovora i pobijanje
- Ugovor o jemstvu
- Pobijanje odluka organa društva
- Pobijanje ugovora o osiguranju
- Pobijanje rešenja upravnih organa
- I dr.

HVALA NA PAŽNJI!

